

Ergoterapeuters tankar om bedömning av lek

Catrine Flythström, Siri Kosonen & Annette Saaristo

Examensarbete

Ergoterapi

2018

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Ergoterapi
Identifikationsnummer:	6331
Författare:	Catrine Flythström, Siri Kosonen & Annette Saaristo
Arbetets namn:	Ergoterapeuters tankar om bedömning av lek
Handledare (Arcada):	Heidi Peri
Uppdragsgivare:	Tiina Lautamo, överlärare (PAGS-bedömning av barns lek i grupsituation)
<p>Syftet med detta examensarbete är att undersöka hur ergoterapeuter bedömer barns lek. Detta för att synliggöra ergoterapeuternas upplevelser av eventuella behov av förändringar i bedömningsförfarandet. Bedömning är en viktig del av ergoterapiprocessen och då det kommer till bedömning av barns lek kan det konstateras att det finns brister och behov av att utveckla bedömningsförfarandet. Lek som aktivitet är en viktig del av barns utveckling och av deras vardag. Då man bedömer barn är det viktigt att också beakta lek eftersom det är en så stor del av barnets liv. I arbetet fokuserar vi på barn i åldern 3 – 7 år med ADHD (aktivitets- och uppmärksamhetsstörning) och/eller SLI (specifik språkstörning) liknande problematik.</p> <p>Uppdragsgivaren för detta arbete är Tiina Lautamo och hennes bedömningsinstrument PAGS (Play assessment for group settings), arbetet fungerar som en fristående helhet. Arbetet har en kvalitativ ansats och data samlades in med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Totalt intervjuades sex (6) ergoterapeuter. En innehållsanalys användes för att få fram centrala teman. Ergoterapeuterna lyfter fram upplevelser av utmaningar, bedömningsmetoder, omgivningens betydelser, förbättringsförslag (för bedömningsförfarandet), det nuvarande bedömningstillfället samt styrkor och resurser i arbetet.</p> <p>Som referensram i vårt arbete fungerar den ergoterapeutiska modellen PEOP (The Person Environment Occupation Performance Model). Utgående från referensramen har frågeställningarna formulerats och samtidigt har referensramen fungerat som stöd genom hela arbetet.</p>	
Nyckelord:	bedömning, barn, ergoterapi, lek, PAGS, PEOP
Sidantal:	55
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	22.10.2018

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Occupational therapy
Identification number:	6331
Author:	Catrine Flythström, Siri Kosonen & Annette Saaristo
Title:	Occupational therapists' thoughts about play assessment
Supervisor (Arcada):	Heidi Peri
Commissioned by:	Tiina Lautamo, PhD (PAGS, Play assessment for group settings)
<p>The aim of this thesis is to investigate how occupational therapists assess play in children. This is to clarify the occupational therapists' experiences of possible needs for change in the assessment process. Assessment is an important part of the occupational therapy process and when it comes to assessing children's play there are some flaws and things to develop regarding the assessment process. Play as an activity is an important part of the child's development and daily life. When assessing children, it is important to also remember to consider play since it is such a big part of the child's life.</p> <p>In this thesis we are focusing on children aged 3–7 years with ADHD (attention deficit hyperactivity disorder) and/or SLI (specific language impairment) similar issues. This thesis is commissioned by Tiina Lautamo and her assessment tool PAGS (Play assessment for group settings), though this is a freestanding work.</p> <p>The thesis has a qualitative approach and data was collected by semi structured interviews of six (6) occupational therapists. A content analysis was used to analyse the collected material to obtain central themes. The occupational therapists highlight experiences of challenges, assessment methods, the significance of the environment, improvement proposals, how the assessment is done now and strengths and resources in their work. The occupational therapy model PEOP (The Person Environment Occupation Performance Model) works as a frame of reference for our thesis. We decided our questions based on the frame of reference and it also guides us through the entire thesis.</p>	
Keywords:	assessment, children, occupational therapy, play, PAGS, PEOP
Number of pages:	55
Language:	Swedish
Date of acceptance:	22.10.2018

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Toimintaterapia
Tunnistenumero:	6331
Tekijä:	Catrine Flythström, Siri Kosonen & Annette Saaristo
Työn nimi:	Toimintaterapeuttien ajatuksia lasten leikin arvioinnista
Työn ohjaaja (Arcada):	Heidi Peri
Toimeksiantaja:	Tiina Lautamo, yliopettaja (PAGS- lasten leikki- ja kaveritaitojen havainnointi
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää miten toimintaterapeutit arvioivat lasten leikkiä toimintaterapiassa. Tämän avulla haluamme tuoda esille toimintaterapeuttien kokemuksia muutostarpeista heidän arvioidessaan lasten leikkiä. Arviointi on tärkeä osa toimintaterapiaprosessia ja voidaan todeta sekä puutteita että kehittämistarpeita arviointimenetelmässä. Toimintana leikki on tärkeä osa lasten kehitystä sekä heidän jokapäiväistä elämäänsä. Lapsia arvioitaessa on huomioitava myös leikki, sillä se on iso osa lapsen elämää. Opinnäytetyössämme keskitymme 3–7 vuotiaisiin lapsiin, joilla on aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden vaikeuksia ja/tai kielellisiä erityisvaikeuksia. Toimeksiantajana toimii Tiina Lautamo ja hänen kehittämänsä arviointimenetelmä PAGS (Play assessment for group settings), mutta tämä työ on vapaamuotoinen kokonaisuus.</p> <p>Työ on toteutettu laadullisella tutkimusmenetelmällä ja tietoa kerättiin puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Haastattelimme kuutta (6) toimintaterapeuttia. Käytimme laadullista sisällönanalyysiä saadaksemme esille keskeisiä teemoja. Kokemukset haasteista, arviointimenetelmät, ympäristön merkitys, kehitysehdotuksia, nykyinen arviointitilanne, omat vahvuudet ja resurssit työssä, ovat teemoja, joita toimintaterapeutit korostavat.</p> <p>Opinnäytetyön viitekehystenä toimii toimintaterapeuttinen malli PEOP (The Person Environment Occupation Performance Model). Tutkimuskysymykset muotoiltiin viitekehysten avulla ja PEOP toimii myös tukena läpi opinnäytetyön.</p>	
Avainsanat:	arviointi, lapsi, toimintaterapia, leikki, PAGS, PEOP
Sivumäärä:	55
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	22.10.2018

INNEHÅLL

1	Inledning.....	1
2	Bakgrund.....	2
2.1	Definition av lek	2
2.2	Lek i förhållande till barns utveckling.....	3
2.3	Bedömning av lek i ergoterapi.....	4
2.3.1	<i>Utmaningar i bedömning av lek.....</i>	<i>5</i>
2.4	Aktivitets- och uppmärksamhetsstörning & specifik språkstörning	6
2.5	Tidigare forskning	7
2.5.1	<i>Social lekförmåga</i>	<i>7</i>
2.5.2	<i>Utmaningar med att bedöma lek</i>	<i>7</i>
2.5.3	<i>PAGS-lekbedömning och specifik språkstörning</i>	<i>9</i>
2.5.4	<i>Trender inom bedömning av lek.....</i>	<i>9</i>
3	Teoretisk referensram	10
3.1	The Person-Environment-Occupation-Performance Model	10
3.1.1	<i>Personfaktorer</i>	<i>11</i>
3.1.2	<i>Omgivningsfaktorer</i>	<i>12</i>
3.1.3	<i>Aktivitetsutförandet och delaktighet.....</i>	<i>14</i>
4	Syfte och frågeställning	14
5	Metod.....	14
5.1	Urval	15
5.2	Intervju som metod	15
5.3	Innehållsanalys.....	16
5.4	Etiska reflektioner	17
5.5	Arbetsfördelning	18
6	Resultatredovisning	18
6.1	Upplevelser av utmaningar.....	18
6.2	Bedömningsmetoder	20
6.3	Omgivningens betydelse	21
6.4	Förbättringsförslag.....	22
6.5	Det nuvarande bedömningstillfället	23
6.6	Styrkor och resurser i ergoterapeuternas arbete	24
7	Resultatdiskussion.....	25
7.1	Resultatdiskussion utgående från frågeställningar och syfte	25

7.2	Resultatdiskussion i förhållande till tidigare forskning.....	26
7.3	Resultatdiskussion i förhållande till den teoretiska referensramen	27
8	Metoddiskussion	28
8.1	Urval	28
8.2	Insamling av material.....	29
8.3	Intervjuanalys	30
8.4	Etiska reflektioner	31
9	Avslutande kommentarer	32
	Källor	33
	Bilagor	36

Figurer

Figur 1. The Person-Environment-Occupation-Performance Model.....11

FÖRORD

Vi vill tacka vår handledare Heidi Peri och de andra lärarna som hjälpt oss och gett oss goda råd under processen att skriva detta examensarbete.

Framförallt vill vi tacka de deltagare som ställt upp och fört fram värdefulla tankar och önskemål som gjort genomförandet av detta arbete möjligt.

Helsingfors 2018

Catrine Flythström, Siri Kosonen & Annette Saaristo

1 INLEDNING

Lek är en primär aktivitet i barns uppväxt. Barn utvecklas genom lek, eftersom den erbjuder rikliga möjligheter till att utvecklas och lära sig många saker. Att se på lek som en aktivitet är viktigt då man studerar barns utveckling, men också i förhållande till aktivitet, hälsa, välbefinnande, livskvalitet och rättvisa. (Christiansen & Townsend 2010 s.24)

Som ergoterapeuter är vi den enda professionen som jobbar utgående från aktivitet och ser på lek ur ett aktivitetsperspektiv. Därför vill vi lyfta fram vikten av att bedöma också lek i förhållande till barns utveckling och aktivitetsrepertoar. Idag är det inte en självklarhet att beakta lek som en del av bedömningen i ergoterapin. Det finns inte heller forskning om bedömning av lek ur ergoterapeuters perspektiv i Finland. Tiina Lautamo har utvecklat ett bedömningsinstrument för att bedöma barns lek i grupsituation (Play Assessment for Group Settings, PAGES). Däremot finns det brist på bedömningsinstrument på svenska som bedömer lek. För att utreda ergoterapeuters tankar om bedömning av barns lek har vi valt att intervjua svenskspråkiga ergoterapeuter. Vårt examensarbete är ett samarbete med Tiina Lautamo som uppdragsgivare, dock är detta ett fristående arbete.

Bedömning i ergoterapi bör vara evidensbaserad och för att kunna uppnå en evidensbaserad bedömning behövs många olika typer av information. Det krävs både klinisk och praktisk kunskap om det som ska bedömas. (Finlands ergoterapeutförbund rf. 2014 s. 19) I nuläget är bedömningsförfarandet gällande bedömning av barns lek rätt så subjektivt och det finns ingen gemensam praxis bland ergoterapeuterna. Därför är detta examensarbete relevant för arbetslivet. Inom ergoterapin jobbar man evidensbaserat och med vårt arbete vill vi ge ergoterapeuterna en chans att få sin röst hörd och på så vis bidra till att utveckla bedömningsförfarandet gällande barns lek.

Enligt Lautamo (2012 s.37) framhävs vissa särdrag mer än andra i PAGES-bedömningen. Det gäller barn med specifik språkstörning (SLI) och aktivitets- och uppmärksamhetsstörning (ADHD). Eftersom detta examensarbete är ett samarbete med Lautamo har vi

valt att fokusera på ergoterapeuters tankar om bedömningsförfarandet av lek i förhållande till barn med SLI eller ADHD liknande problematik.

Under vår studietid har vi hela tiden haft ett växande intresse för ergoterapi för barn. Intresset har under studietiden blivit allt större och då det var dags att välja ämne för examensarbetet var vi alla överens om att temat skulle vara ergoterapi för barn. På basen av våra tidigare erfarenheter av barn kunde vi konstatera att lek är en otroligt viktig faktor i barns utveckling. När vi sedan kopplade detta till ergoterapin märkte vi att vi har något att bidra med inom det här området. Därmed kom vi på vår idé om att skriva om barns lek och bedömning i ergoterapin. Vi har arbetat tillsammans och haft våra egna ansvarsområden.

2 BAKGRUND

Arbetet handlar om bedömning av lek hos barn med ADHD/SLI liknande problematik. Centrala begrepp i examensarbetet är lek samt dess betydelse för barns utveckling, bedömning av lek i ergoterapi och utmaningar med detta samt barn med ADHD/SLI. Därför är det viktigt att öppna upp dessa ämnen och redogöra för läsaren vad som behandlas i arbetet.

2.1 Definition av lek

Lek är ett komplicerat koncept som är svårt att definiera. Det finns många teorier som försöker förklara leken (Parham 2008 s.3,7). Nationalencyklopedin definierar leken som ”verksamhet som sker ’som om’, låtsasverksamhet”, som alltid har ett inslag av föreställande (Nationalencyklopedin 2017).

Lek har definierats som en av de viktigaste aktiviteterna i barns liv. Lek är enligt Parham och Fazio (2008) som vilken som helst spontan eller organiserad aktivitet som ger njutning, underhållning eller distraktion. Vikten ligger på processen, inte produkten och den inre kontrollen i stället för den yttre. Lek består av en påhittad komponent som äger rum i en trygg omgivning. (Knox 2010 s.540)

Neumann (1971) har definierat lek som något som innefattar tre olika kriterier, inre kontroll, frihet från verkligheten och relativ inre motivation. Neumann anser att man kan tala om lek då dessa tre kriterier uppfylls. Hon talar om leken som ett kontinuum, en fortlöpande process mellan ”play” och ”non-play”. (Bundy 2002 s. 229)

Lek utgår från en inre motivation där drivkraften är att upptäcka och utforska omvärlden utan hänsyn till verkligheten (Lindqvist et al. 2016 s. 165). Lek är en aktivitet som är vald av barnet, som identifieras som lek av barnet och något som barnet engagerar sig i lekfullt. Lek uppstår i olika kontexter som ett resultat av flera olika stimuli. (Sturgess 2009 s. 22–23) Lek är fantasi utan begränsningar, då den är som bäst styrs den av fantasin. Det centrala i barns lek är oftast själva processen; vad som händer i leken och inte resultatet av leken. Vid lek kan det uppstå flow, d.v.s. ett tillstånd då tid och rum försvinner. Detta uppstår då barnets förmågor stämmer överens med utmaningen i leken. Lek kan även beskrivas som lärande eller tvärtom, lärande som lek. Förr var det vanligt att skilja på dessa komponenter, men nu anser man att lek och lärande är beroende av varandra. Lust, kreativitet, meningsskapande och möjlighet till kontroll är likheter mellan lek och lärande. (Lindqvist et al. 2016 s. 165–166)

Lek används i både pedagogisk och terapeutisk verksamhet. Det finns olika sorters lekar; motorisk lek, sensorisk lek, undersökande lek, ordnande lek, kreativ och konstruerande lek, fiktiv lek, rollek, social lek, kommunikation och språklek samt receptiv lek. (Lindqvist et al. 2016 s.166–169) Ofta förekommer flera av dessa i en och samma lek (Nationalencyklopedin 2017).

2.2 Lek i förhållande till barns utveckling

Lek är en viktig faktor i barns utveckling då barn lär sig genom lek och lek är en kategori av många verktyg inom meningsfulla aktiviteter (Kramer et al. 2010 s. 54).

Som ergoterapeut behöver man vara medvetna om hur barnet utvecklas genom lek och lekens betydelse för barns välmående.

Lekegenskaper kan delas in i åldersenligt typiska lekbeteenden och lekfärdigheter som förväntas av barnet. I en ålder på 3–5 år är barnet engagerat i konstruktiv lek och lek i

grupp. Specifikt vid fyra års ålder är associativ lek och dominerar då barnet lär sig att dela med sig, vänta på sin tur och intresset för vänner blir aktuellt. När barnet är i åldern 5–7 år finner hen tycket för att spela spel som innehåller regler t.ex. brädspel. I denna ålder leker barnet bra med andra och den sociala interaktionen är en viktig del av utvecklingen. (Mulligan 2003 s. 102–103)

Lek är en viktig del av barns utveckling då det gäller de kognitiva och sociala färdigheterna. Motivationen till att leka är även en väsentlig del av den normala utvecklingen, välbefinnandet och aktivitetsbalansen. Flera forskningar påvisar att barn med funktionsnedsättningar eller svårigheter med inläring också har svårigheter med leken. (Lautamo & Heikkilä 2011a s.3)

Bundy (1993) talar om lek som ett medel för att mäta olika förmågor och funktioner eller som ett stöd för barns utveckling. Leken har en primär betydelse för aktiviteter i barndomen och också i ergoterapeuters arbete. (Case-Smith & Kuhaneck 2008 s. 19)

2.3 Bedömning av lek i ergoterapi

Bedömningsinstrument är viktiga verktyg för ergoterapeuter. Bedömning kan användas för kartläggning, åtgärdsplanering och utvärdering. Bedömningsinstrument kan kartlägga aktivitetsutförande eller funktioner, identifiera styrkor och svagheter, ge underlag för planering av interventioner eller för att dokumentera förändring eller utveckling. Det är viktigt att bedömningsinstrumentet är relevant för barnets utvecklingsnivå och att bedömningsinstrumentet är tillförlitligt. (Krumlinde-Sundholm 2016 s.129–130, Lautamo & Heikkilä 2011a s.3)

De flesta bedömningsinstrumenten som bedömer leken bedömer en viss färdighet, t.ex. kognition eller den sociala interaktionen. Få bedömningsinstrument bedömer leken i förhållande till barnets utveckling. (Knox 2010 s. 544)

Det finns flera olika åsikter om vad lek egentligen är och vad dess syfte är. Enligt ergoterapeutiska bedömningar kan lekens avsikt delas in i fem faktorer; vad den som leker gör, varför den som leker njuter av den valda leken, hur den som leker närmar sig leken/

andra aktiviteter, vilken kapaciteten att leka är och hur omgivningen stöder leken. (Bundy 2005 s. 129)

Lek är en viktig del av barns liv. Därför är det viktigt att genom bedömning kunna förstå barns förmåga att delta i aktiviteten. Ergoterapeuter har bedömt barns lek genom observation och genom olika skalor samt instrument. Dessutom är intervju med föräldrar eller anhöriga ett bra sätt att få tilläggsinformation om barnets engagemang och erfarenheter, det kan även vara bra att inkludera barnets perspektiv, fast det inte finns många självskattningar gjorda för barn (Henry 2008 s. 96). Pellegrini (2001) säger att bedömningssituationen bör vara familjär, dvs. bekanta leksaker och objekt ska finnas. Dessutom ska den utföras i naturlig omgivning. (Bryze 2008 s. 43–45)

Bedömning av barns lek ger viktig information om barns förmågor och interaktion med omgivningen (Lautamo & Heikkilä 2011a, s. 3). Man får information om barns kognitiva, motoriska och sociala kompetenser (Knox 2008 s. 55). Genom observation kan man få veta vilka sorters lekar barnet engagerar sig i (t.ex. fantasilekar), på vilket sätt barnet leker (t.ex. grad av spontanitet) eller utvecklingsnivån under leken då det gäller de kognitiva, sociala eller fysiska färdigheterna (Henry 2008 s. 96). Lek är även en viktig källa för barns kulturanpassning. Det finns inte ett viktigare sätt för barn att spendera sin tid än att leka. Ergoterapeuters fokus är de aktiviteter som klienterna anser att de vill och behöver göra i sin vardag, dvs. lek för barnen. (Bundy 2005 s.129)

2.3.1 Utmaningar i bedömning av lek

Ergoterapeuter anser att lek är den viktigaste aktiviteten i barns liv, men beroende på den kulturella bakgrunden kan det finnas olika åsikter om lekens betydelse. ADL-aktiviteter (aktiviteter i det dagliga livet) eller skolan kan anse vara mer viktiga. Leken kan ses som tidsfördrift, trots att leken är oersättlig i förhållande till barns utveckling. Föräldrar till barn med funktionsvariation kan anse att lek är slöseri med tid, eftersom barnet redan ligger efter i den normala utvecklingen. (Bundy 2005 s. 129)

Enligt Lautamo et al. (2005) finns det begränsat med bedömningsinstrument som bedömer barns lek. Det är inte enkelt att konstruera ett bedömningsinstrument för leken, ef-

tersom leken är ett koncept som är svårt att definiera. (Lautamo et al. 2005 s.136) Därför är det viktigt att som ergoterapeut noggrant välja sina bedömningsinstrument så att de är relevanta för barnet. Enbart ordet ”play” i ett bedömningsinstrument betyder inte att instrumentet ger en heltäckande, eller ens en valid, bedömning av leken. (Bundy 2005 s. 130) Fastän ergoterapeuter ser leken som en viktig del av barns liv, är det ändå få ergoterapeuter som regelbundet bedömer leken (Knox 2010 s.543).

2.4 Aktivitets- och uppmärksamhetsstörning & specifik språkstörning

ADHD, aktivitets- och uppmärksamhetsstörning, är en neurologisk sjukdom vars främsta symptom är ouppmärksamhet, hyperaktivitet och impulsivitet. Vad som orsakar ADHD är oklart, det kan vara frågan om genetiska faktorer, ärftlighet eller t.o.m. omgivningens faktorer. Behandlingen av ADHD kan vara antingen genom medicinering eller terapi, ibland både och. (Medlineplus 2017)

Forskning visar att barn med ADHD har större utmaningar i leken än de barn som inte har ADHD (Lautamo 2012 s. 37). Något som är speciellt svårt för barn med ADHD är interaktion med jämnåriga barn i leksammanhang. Barn med ADHD har ofta svårigheter i som handlar om att dela med sig, stötta andra, leka lekar kräver samarbete, att se perspektiv och att vänta på sin tur. (Wilkes-Gillan et al. 2016 s. 2)

Med specifik språkstörning menar man att barnet har en nedsättning i språkförmågan som från början inte är kopplad till nedsatt intellektuell förmåga. Till en början behöver språkstörningen inte påverka barnets utveckling. Ju äldre barnet blir desto mer börjar störningen ta uttryck eftersom mycket i inlärningen hänger på förståelse av språk och sociala situationer i omgivningen. Det kan i sin tur leda till också en nedsatt intellektuell förmåga. (Nettelbladt et al. 2007 s.139 – 142)

I leken märker man den specifika språkstörningen genom att dessa barn ofta väljer yngre lekkamrater då dessa är på samma språkliga nivå, har svårt att uttrycka sig i leken, förstå regler, och leker enformiga icke-språkligt krävande lekar. (Nettelbladt et al. 2007 s.139 – 142)

2.5 Tidigare forskning

Det var relativt svårt att hitta ny forskning som tar upp bedömning av lek. De mest relevanta forskningarna för detta arbete blev Lautamos (2005), Stagnittis (2004), Bundys (1993) och Sturgess (1997) forskningar. Dessa forskningar beskriver bl.a. behovet av bedömningsinstrument som bedömer både lek och de utmaningar som kan uppstå då lek bedöms.

För informationssökningen användes olika databaser. Databaser som användes var bl.a.: EBSCO (host), Pubmed och Sage. Bland annat användes sökord som: "occupational therapy assessment", child*, "play assessment", development, "play occupations", "occupational therapy", "attention deficit hyperactivity disorder" och "specific language impairment". Synonymer kombinerades med "or" och andra ord med "and" i sökfältet.

2.5.1 Social lekförmåga

Lautamo et al. (2005 s. 136) tar i sin forskning upp behovet av fler bedömningsinstrument som bedömer lek i grupsituationen och fokuserar även på de sociala aspekterna av lek. Hon menar att vi som ergoterapeuter bedömer olika dimensioner av lek, men att vi ofta utelämnar sociala perspektiv. Lautamo et al. (2005 s.137) har utvecklat ett bedömningsinstrument som mäter dessa sociala aspekter med syftet att man ska kunna använda det som förebyggande metod, för att sedan sätta in interventioner som hindrar den problematik som hittats att utvecklas till någon större. Som tidigare nämnts i arbetet möter barn med ADHD och eller SLI-problematik ofta utmaningar med den sociala delen av leken. Därför är det viktigt att vi som ergoterapeuter besitter kunskap och har instrument att bedöma denna med.

2.5.2 Utmaningar med att bedöma lek

Stagnitti (2004) skriver om vad ergoterapeuter behöver tänka på vid bedömning av lek och ur hur många olika synvinklar man kan se på lek. Vid bedömning av lek är det som ergoterapeut viktigt att veta vad i leken man vill bedöma, och vad man i bedömningsituationen ser som lek. Den rådande definitionen av lek (se s.7) menar Stagnitti att blir problematisk då man applicerar den på bedömning. Tidigare menade man att det inte

var möjligt att bedöma lek p.g.a. dess komplexa natur och beteende. Eftersom man inte kunnat definiera leken på en allmängiltig nivå har man inte prioriterat att bedöma den i sig själv inom ergoterapi. I stället bedömer man annat med hjälp av leken, t.ex. uppmärksamhet, motoriska färdigheter och sensoriska processförmågor. En annan utmaning har tidigare varit att man bedömt lek i kliniska förhållanden där den inte kommer till sin rätta, eftersom många instrument är designade att bedöma lek i dess naturliga omgivning/kontext. (Stagnitti 2004 s.3–12)

Något annat som Stagnitti tar upp är att få av de instrument som används av ergoterapeuter som jobbar med barn är instrument vars syfte är att bedöma lek, trots att leken är en så stor del av barnets vardag. En av utmaningarna i bedömning av barns lek är enligt Stagnitti också de facto att leken bör bedömas i en autentisk miljö och alla inte har möjlighet till detta. Det är väldigt tidskrävande och många ergoterapeuter har en stor arbetsbelastning som gör att de helt enkelt inte har tid att göra bedömningar i barnets naturliga miljö. Däremot finns inga valida och reliabla instrument som skulle mäta leken i en klinisk miljö. (Stagnitti 2004 s. 8)

Bundy (1993) anser att lek inte uppskattas lika mycket som andra stora aktiviteter så som arbete och ADL-aktiviteter, trots att man har kunskap om vikten av lek. Människan engagerar sig i leken eftersom hon vill, inte för att hon måste, därav är denna aktivitet ett av de mest äkta sätten för människor att uttrycka sig själv. Om lek inte uppskattas eller tas på allvar kan man inte heller anse att bedömning av lek är viktigt. Därför är det viktigt att rutinmässigt och systematiskt bedöma lek om denna typ av aktivitet ska tas på allvar. Dessutom anser Bundy (1993) att professionella bör aktivt och systematiskt marknadsföra lek i våra klienters liv. (Bundy 1993 s. 217–218)

Bundy (1993) funderar kring resultaten man får av de nuvarande bedömningsinstrumenten, då man jämför resultaten med de ”normala värden”. För tillfället finns inte ett bedömningsinstrument som tar i betraktande de viktigaste aspekterna av leken som t.ex. kapaciteten att leka och omgivningen. Stones (1991) forskning antyder att det sällan görs bedömningar för själva leken, utan det används som ett fönster till barnets utveckling. Det behövs bedömningsinstrument som bedömer leken som en aktivitet. Att utveckla ett sådant är dock inte lätt. (Bundy 1993 s. 219)

2.5.3 PAGES-lekbedömning och specifik språkstörning

I en forskning utförd av Lautamo et al. (2011b) har man undersökt hur väl bedömningsinstrumentet PAGES lämpar sig för att bedöma lek i grupsituation gällande barn med specifik språkstörning, eftersom tidigare forskning visat att barn med SLI utvecklas i en annan takt än andra barn genom lek. Därför är lek ett viktigt verktyg för barn att skapa sociala kontakter samt uppleva delaktighet. (Lautamo et al. 2011b s. 223)

PAGES är ett bedömningsinstrument utvecklat av Lautamo (2005) som fokuserar på bedömning av fri lek i grupsituation på daghem. Bedömningsmetoden är observation med hjälp av en checklista på 38 etapper. PAGES är designat att användas av olika professioner inom dagvården. (Lautamo 2005)

Denna grupp (SLI-barn) förväntades få sämre resultat i bedömningen med PAGES eftersom en del kategorier i instrumentet är tydligt beroende av språkförmåga (t.ex. att förklara vad som händer eller uttrycka sina känslor i leken). Lautamo jämför bedömningsresultat från barn med SLI med barn som utvecklats språkligt normalt och konstaterar att instrumentet fångar upp den typs problematik som barn med misstänkt språkstörning generellt sett har. Enligt litteraturen har som tidigare nämnts barn med SLI problem med bl.a. symbolisk lek, att följa lekens regler och uppfatta sociala konstellationer. De föredrar ensamlek. (Lautamo et al. 2011b s. 223–225) I forskningen kom det fram att PAGES-kategorier mäter dessa och fångar upp den problematik som dessa barn med SLI har. I resultaten kom det fram att barnen med SLI hade signifikant sämre resultat än de barn som inte har någon tal- eller språkstörning i de sju kategorier som var kopplade till språklig förmåga och sociala sammanhang inom lek. (Lautamo et al. 2011b s. 226)

2.5.4 Trender inom bedömning av lek

Den senaste artikeln skriven om praxis inom bedömning av barns lek är från 1997 och är skriven av Sturgess. Artikeln tar upp vilka bedömningsinstrument som är mest populära att använda och i vad man borde grunda valet av bedömningsinstrument. Författaren tar också upp den rådande bristen på bedömningsinstrument utvecklade av ergoterapeuter och menar att detta är något som borde förbättras i framtiden. Vikten av ett be-

dömningsinstrument med god validitet och reliabilitet poängteras och också vikten av att veta vad det är man ska bedöma. (Sturgess 1997 s. 409–411)

Skribenten lyfter också fram det att barnets egna uppfattningar och upplevelser bör tas i betraktande, och barnets rätt att inverka och planera terapin samt vara delaktig i bedömningen (genom lek). (Sturgess 1997 s. 411)

För att underlätta bedömningsförfarandet har Sturgess (1997) utvecklat en checklista med hjälp av vilken terapeuten lättare ska kunna välja bedömningsinstrument och lägga fokus på vad det är som egentligen ska bedömas. På listan finns frågor som t.ex. ”För vilket ändamål bedöms leken?”, ”Behöver testet ha normativdata att hänvisa till?”, ”Är det möjligt att tillämpa testet på barn i behov av särskilt stöd?” (fri översättning). Dessa frågor ska ge valet av instrument kvalitet och i kombination med observation skapa en reliabel och trovärdig bedömning av lek. (Sturgess 1997 s. 413)

3 TEORETISK REFERENS RAM

Arbetet är förankrat i den ergoterapeutiska modellen ”The Person Environment Occupation Performance Model” (PEOP). Referensramen är kopplad till frågeställningarna, intervjuerna och fungerar som stöd genom arbetet. Modellen är en klientcentrerad modell som hjälper att se sambandet mellan människan och aktiviteten i sociala sammanhang. Denna modell tar upp de faktorer som leken utgörs av; personen, omgivningen, aktiviteten och aktivitetsutförandet, därför valdes den som referensram.

3.1 The Person-Environment-Occupation-Performance Model

PEOP är en klientcentrerad modell utvecklad av Charles Christiansen och Carolyn Baum (1991). Modellen fokuserar på att förbättra det vardagliga aktivitetsutförandet av nödvändiga och meningsfulla aktiviteter hos individer, organisationer och samhället samt att möjliggöra meningsfull delaktighet i världen. PEOP reflekterar över det komplexa sambandet mellan personen och omgivningen, i vilken personen utför sina meningsfulla aktiviteter, uppgifter och roller. (Christiansen & Baum 2005 s. 244)

PEOP står för de fyra komponenterna; Person, Environment, Occupation och Performance (se figur 1). *Occupation* beskriver vad personer vill eller behöver göra i sitt dagliga liv. *Performance* är själva utförandet av aktiviteten. *Person* beskriver hur psykologiska, fysiologiska, neurobehavioristiska, kognitiva och spirituella faktorer i kombination med platsen där aktiviteten utförs skapar omgivningen (*Environment*). Interaktionen av utförandet, omgivningen och den valda aktiviteten leder till aktivitetsutförandet och delaktighet (*Participation*). (Christiansen & Baum 2005 s.245)

Figur 1. The Person-Occupation-Environment-Performance Model, illustration av hur de olika faktorerna i modellen fungerar. (Researchgate 2005)

3.1.1 Personfaktorer

Personen utgörs av neurobehavioristiska, fysiologiska, kognitiva, psykologiska, emotionella och spirituella faktorer (Christiansen & Baum 2005 s.246).

Med de neurobehavioristiska faktorerna menas sensoriska och motoriska systemen. För att utföra en aktivitet krävs olika neurobehavioristiska färdigheter. Det motoriska systemet gör så att människan kan kontrollera rörelse och koordinera samt integrera sensorisk information för att kompensera sensomotoriska brister. Dessutom hjälper detta att

modifiera neutrala strukturer genom beteende. Alla dessa komponenter är viktiga som stöd för aktivitetsutförande. (Christiansen & Baum 2005 s.246) De fysiologiska faktorerna avser fysisk hälsa och kroppsliga faktorer som är nödvändiga för att utföra aktiviteter. Olika färdigheter som t.ex. uthållighet, styrka och flexibilitet stöder aktivitetsutförande i vissa aktiviteter. (Christiansen & Baum 2005 s.247)

Med kognitiva faktorer menas språk, förståelse och produktion, att förstå mönster, att resonera, uppmärksamhet och minne. Dessa kognitiva faktorer stöder personen i inläringen, kommunikationen och andra nödvändiga kognitiva förmågor. (Christiansen & Baum 2005 s.247)

De psykologiska faktorerna beskriver personligheten, motivationen och individuella processer som påverkar val av aktiviteter. De emotionella faktorerna kan tolkas som humör och känslor. (Christiansen & Baum 2005 s.247–248)

Med de spirituella faktorerna avser man i modellen det som skapar mening för utförandet av aktiviteter. Det kan vara frågan om olika faktorer som bidrar till den spirituella uppfattningen om mening. Varje person upplever meningen olika beroende på sina egna personliga erfarenheter. Genom att tillföra mening till aktiviteten ökar känslan av att man är delaktig. (Christiansen & Baum 2005 s.248)

3.1.2 Omgivningsfaktorer

Till omgivningen hör enligt Christiansen & Baum (2005 s. 248–251) den byggda miljön, den naturliga omgivningen, den kulturella omgivningen, sociala faktorer, social interaktion samt de sociala och ekonomiska systemen. I modellen anser man att omgivningen påverkar möjligheten till delaktighet. En omgivning som är stödande kan bidra till välmående.

Den byggda omgivningen är den som mest påverkar utförandet av aktiviteten och delaktigheten eftersom denna antingen hindrar eller möjliggör för personen att vara delaktig. (Christiansen & Baum 2005 s.249)

Till den naturliga omgivningen räknas geografiska aspekter som kan inverka på aktivitetsutförandet och delaktigheten, till exempel klimatet och terrängen (Christiansen & Baum 2005 s. 250).

Med den kulturella omgivningen menas värderingar, sedvanor, vad man tror på och sättet man betar sig på som sedan överförs från en generation till en annan. Dessa innefattar sociala beteendemönster, konst, institutioner samt alla andra produkter och tankar skapade av människor. Kulturen påverkar t.ex. tidsanvändningen, vilka aktiviteter som värderas, våra roller och attityder till lekens betydelse. (Christiansen & Baum 2005 s. 250)

De societala faktorerna tar upp människan som en social varelse som lever i grupper. Detta resulterar i att individens ställning i gruppen och vikten av interpersonliga relationer ger en grund för att forma beteenden och attityder mot sig själv. Människor vill ha samhällets acceptans, inte socialt avvisande eller isolering. Förutfattade meningar eller stereotyper är en del av den sociala omgivningen. (Christiansen & Baum 2005 s. 250)

Social interaktion uppstår mellan människor eftersom människor är sociala varelser. Det sociala stödet påverkar resultaten av aktiviteternas strävan och bidrar till hälsa och välbefinnande. Vissa individer väljer att ha färre sociala nätverk än andra. (Christiansen & Baum 2005 s.251)

De ekonomiska förutsättningarna och tillgängligheten till resurser kan bidra till att vissa individer inte har tillgång till en viss service eller möjlighet att vara i kontakt med personer som tillhör hens stödnätverk. Demokratiska principer omfattar rätten till att försörja sig själv, kunna bo självständigt och vara delaktig i samhället. Detta borde innefatta tillgång till personlig assistans, hälsovård för alla, jämlika möjligheter för sysselsättning mm. (Christiansen & Baum 2005 s.251)

I leken har såväl den fysiska, sociala, byggda och naturliga omgivningen betydelse. Eftersom leken är ett samspel mellan personen, omgivningen och aktiviteten är det ofta omgivningen som styr/begränsar vilken typ av lek som leks. Till exempel leker barn inte samma lekar inomhus som utomhus, eller ensamma och tillsammans.

3.1.3 Aktivitetsutförandet och delaktighet

Modellen menar att görandet är ett samspel mellan personen och omgivningen. Görandet, eller aktivitetsutförandet, sker när personen i samspel med omgivningen utför för hen meningsfulla aktiviteter i vardagen. Man definierar en aktivitet som något som har en mening och ett mål. (Christiansen & Baum 2005 s. 252–254) I det här fallet kan man se leken som görandet som sker i samspel mellan personen (barnet) och omgivningen (daghem, hem osv.)

4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Vi ser ett behov av att synliggöra vikten av god bedömningspraxis även då det kommer till bedömning av barns lek. Eftersom barnet utvecklas genom leken är detta ett viktigt område att bedöma. Vi vill också lyfta fram eventuella förbättringsmöjligheter ur ergoterapeuters perspektiv.

Då vi i frågeställningarna i detta arbete talar om barn menar vi barn i åldern 3–7 år med ADHD och/eller SLI liknande problematik.

Syftet är att undersöka hur ergoterapeuter bedömer barns lek. Detta för att synliggöra ergoterapeuternas upplevelser av eventuella behov av förändringar i bedömningsförfarandet. Frågeställningarna är följande:

1. Hur bedömer ergoterapeuterna lek?
2. Hurdana utmaningar upplever ergoterapeuterna med att bedöma lek?
3. Hur skulle ett optimalt bedömningsförfarande se ut, då barns lek skall bedömas?

5 METOD

Arbetet är en kvalitativ studie. Eftersom syftet med arbetet är att gå in djupare på ergoterapeuternas erfarenheter och åsikter valdes intervju som metod.

En semistrukturerad intervjumetod ger intervjun en viss struktur och ett tema, men lämnar ändå utrymme för spontanitet och egna reflektioner.

5.1 Urval

Val av deltagare är en viktig del inom kvalitativ intervjuforskning. Utgångspunkten är att antalet deltagare inte skall vara för stort, men samtidigt måste intervjumaterialet vara av sådan kvalitet att det finns tillräckligt underlag för tolkning och analys. (Dalen 2008 s. 54) I en vanlig intervjusituation brukar man räkna med ett antal kring 15+/-10 deltagare. Detta antal kan variera mycket beroende på tider och resurser som finns tillgängliga för den undersökning som görs. Dessutom bör avtagande avkastning även tas i beaktande. (Kvale & Brinkmann 2014 s. 156)

Inklusionskraven var att deltagarna är ergoterapeuter som har jobbat minst 3 år med bedömning av barn i åldern 3–7 år (med ADHD eller/och SLI liknande problematik), för att få en optimal uppfattning om ergoterapeuternas åsikter om bedömning av barns lek. Ergoterapeuterna har sin verksamhet i Nyland (västra Nyland, huvudstadsregionen, östra Nyland), för att behändigt kunna bestämma ett intervjutillfälle. Dessutom bör deltagarna tala svenska. Planen är att intervjua 10 ergoterapeuter. Men ett bortfall på ca fyra ergoterapeuter är godtyckligt. Ifall fler än 10 ergoterapeuter är villiga att delta väljs de som är ”först till kvarn”.

Kontakten till ergoterapeuterna sker via ett Facebook-inlägg i grupper för ergoterapi (se bilaga 1) och per e-post till ergoterapeuter som jobbar med barn och som kan ha kontakter med eventuellt intresserade som uppfyller kraven (snöbollseffekt). (se bilaga 1.) E-postadresserna hittades vid internet och m.h.a. handledaren Heidi Peri.

5.2 Intervju som metod

Den intervju som utförs är en öppen intervju. I denna typ av intervju används intervjuguide som stöd under själva intervjun. Själva intervjuguiden grundar sig i den teoretiska referensramen, frågorna har utformats med syfte att svara på forskningsfrågorna. Intervjuguide hjälper att fokusera på det mest väsentliga och hålla sig till tidtabellen. Den typ av intervju som valts kan jämföras med en semistrukturerad intervju eftersom det inte finns någon specifik ordning för frågorna och de kan anpassas enligt situationen. (Henricson 2016 s.167)

Syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att förstå ämnen ur den intervjuades perspektiv. (Kvale & Brinkmann 2014 s. 41.) Under intervjuerna användes en intervjuguide (se bilaga 4) där skribenterna skrivit ner frågor och frågeområden (Henricson 2016, s. 165). Eftersom examensarbetet fokuserar på ergoterapeuternas upplevelser och tankar om vad som är utmanande vid bedömning av lek passar kvalitativ forskningsintervju som metod då den försöker förstå ämnet ur den intervjuades perspektiv.

Då man planerar en intervju är det viktigt att också ta praktiska arrangemang i beaktande. Till dessa hör platsen där intervjun utförs, teknik som eventuellt behövs för att spela in intervjun och annat dylikt (Henricson 2016 s. 170).

Före de egentliga intervjuerna hölls en testintervju för att testa intervjuguide och för att få reda på intervjuns längd och ifall något bör ändras på.

5.3 Innehållsanalys

Med hjälp av innehållsanalysen vill man förenkla och ge den data man samlat en innebörd. Man bearbetar data i två omgångar, varav den första består av att förenkla och skapa en överblick. I den andra omgången placerar man data i sammanhang och skapar således en innebörd. (Jacobsen 2012 s. 146)

Gällande innehållsanalysen är det viktigt att komma ihåg att det är frågan om kvalitativ intervju och väldigt få informanter, alltså är det som analysen för fram inte nödvändigtvis den absoluta sanningen. Det är svårt att dra slutsatser utifrån det man kommit fram till och innehållsanalysen som metod i sig är väldigt subjektiv. (Jacobsen 2012 s. 152)

Analysen av det insamlade intervjumaterialet skedde enligt Jacobsens (2012 s. 148–152) metod för induktiv innehållsanalys. I praktiken gick analysprocessen till så att det transkriberade intervjumaterialet lästes igenom av alla tre skribenter och var och en plockade ut centrala ämnen. Därefter kodades dessa centrala ämnen och tillsammans skapades koder som sedan utgav kategorier. Sedan abstraherades dessa koder och kategorier till teman. För att hitta dessa koder, kategorier och teman användes citat. De citat som syns i själva arbetet är omskrivna till högsvenska och grammatiskt rättade för att ytterligare skydda deltagarnas identitet. Se tabell i bilaga 5.

5.4 Etiska reflektioner

Då man planerar en undersökning är det viktigt att fundera på att etiska dilemman och etiska riktlinjer bör följas. Som studerande på Arcada följs i detta arbete Forskningsetiska delegationens (2012) riktlinjer för en god vetenskaplig praxis. (*Tenk* 2012)

Vanliga områden som man brukar diskutera då man forskar kring och undersöker etiska frågeställningar är det informerade samtycket, konfidentialitet, konsekvenser och forskarens roll. (Kvale & Brinkmann 2014 s. 105) I arbetet blir informerat samtycke, konfidentialitet och forskarens roll väsentliga.

Informerat samtycke behöver man för att medvetandegöra deltagarna om syftet och upplägget för undersökningen. Även frivilligheten av att delta i undersökningen och rätten att avbryta när som helst lyfts fram. (Kvale & Brinkmann 2014 s. 107–108) Detta har vi gjort genom att skriva ett följebrev med information om syftet med arbetet (se bilaga 2) och ett samtycke till intervjun (se bilaga 3).

Konfidentialitet då man forskar innebär att man kommer överens med deltagarna om vad man skall göra med de data som samlas in (Kvale & Brinkmann 2014. s. 109). Här framkommer vikten av att klargöra för deltagarna i undersökningen att det insamlade materialet hålls privat. Deltagarna är informerade om hur det inspelade materialet och utskriften förvaras och om att allt material förstörs när undersökningen är över.

Det är viktigt att hålla den professionella distansen. Personliga tankar bör stanna utanför det material som samlas in och behandlas. (Kvale & Brinkmann 2014. s. 111–112)

Vid transkribering av material bör etiken tas i betraktande och förvrängning får inte ske. En fördel med att vara flera som transkriberar är att man kan granska varandras arbete och få ett mera tillförlitligt resultat.

5.5 Arbetsfördelning

Eftersom vi skriver vårt examensarbete i en grupp på tre redogör vi för vem som har skrivit vad och hur arbetet delats upp. Med hjälp av en klar och tydlig arbetsfördelning är det lättare för oss själva och samtidigt underlättar det för granskaren i slutskedet av arbetet.

Eftersom vi har tre olika frågeställningar fokuserar vi på varsin frågeställning, valet av frågeställningar fick slumpen avgöra eftersom alla kände att intresset var lika för allting. Arbetsfördelningen är följande: Catrine jobbar med frågeställning ett, Annette med frågeställning två och Siri med frågeställning tre. I praktiken innebär detta att vi alla ansvarar för vår egen frågeställning i analysen och resultatredovisningen.

Dessutom har vi p.g.a. validitet och etiska skäl valt att dela upp intervjun så att det alltid är samma person som intervjuar, medan de två andra turas om med att sköta tekniken. Efter att vi diskuterat saken kom vi fram till att Siri utför intervjun p.g.a. praktiska arrangemang. Catrine och Annette sköter om transkriberingen och tekniken under intervjuerna.

6 RESULTATREDOVISNING

När det transkriberade intervjumaterialet analyserades framträdde sex teman: *upplevelser av utmaningar, bedömningsmetoder, omgivningens betydelse, förbättringsförslag, det nuvarande bedömningstillfället* samt *styrkor och resurser i ergoterapeuternas arbete* (se bilaga 5).

6.1 Upplevelser av utmaningar

Alla informanter berättade att de saknar ett konkret bedömningsinstrument som bedömer lek. De berättade att det är utmanande att utföra en tillförlitlig bedömning utan ett bedömningsinstrument. För tillfället är bedömningen ostrukturerad och det händer så mycket i en leksituation, vilket gör det svårt att observera allt som händer i leken, påpe-

kade flera av informanterna. "...om någon annan skulle göra samma (bedömning), så skulle vi bedöma det på samma sätt?" funderar en av informanterna.

De yttre faktorerna ansågs även som en utmaning då man bedömer leken i grupsituationer. Det är svårt att veta hur mycket de yttre faktorerna har påverkat bedömningsresultaten. Flera av informanterna gav exempel på detta; bästa kompisen är inte på plats, de har en vikarie på daghemmet, ergoterapeuten kommer som en utomstående och observerar leken eller ett annat barn blir arg eller ledsen, vilket påverkar hela leksituationen.

En del av informanterna berättar att de jobbar utgående från betalningsförbindelser, vilket styr jobbet till en del och kan på det sättet bli en begränsande faktor för att kunna utföra bedömningarna på ett sätt som skulle vara önskvärt. Den betalande instansen bestämmer oftast t.ex. var bedömningen skall ske.

Föräldrar eller barnets närstående har ofta andra önskemål eller förväntningar gällande vad barnet borde lära sig eller var problematiken ligger än barnet självt. Det kommer sällan förfrågningar om att bedöma leken, oftast prioriteras t.ex. ADL-aktiviteter, dvs. aktiviteter som alla människor regelbundet måste utföra för att leva ett självständigt liv, berättar några informanter.

Leken ansågs som något som är svårt att definiera då leken omfattar så mycket och har oändligt många dimensioner av de flesta informanterna. Alla kan se på leken på olika sätt "*vad lek är för en, kanske inte är för en annan...*". Det är svårt att ha en klar uppfattning om vad man bedömer och hur man bedömer leken, sade en av informanterna. Det är inte tydligt vad lek och lekfärdigheter egentligen innefattar. Leken är även en aktivitet som förändras hela tiden, påpekade en av informanterna

...om man skulle ha ett instrument, då skulle man ju ha någonting konkret och man skulle ha en struktur och ett system för vad man skall se på, nu blir det ganska upp till ens egen yrkeskunskap, att har jag kommit ihåg allting, har jag tittat på det som faktiskt är väsentligt...

En av informanterna nämnde att inom arbetslivet hinner man inte stanna upp och fundera, utan man gör det som man alltid har gjort, fast det vore viktigt att utveckla på sitt eget arbetssätt. Ergoterapeuter tänker ännu i ett färdighetstänkande, i stället för att tänka mer aktivitetsfokuserat, ansåg en av informanterna.

Erfarenhet är något som en av informanterna tog upp under intervjun. Hen ansåg att med hjälp av erfarenhet har det blivit enklare att bedöma barns lek, men som nyutbildad

ergoterapeut är det mycket svårare. Det är alltså mycket mer krävande att bedöma leken då man inte ännu har så mycket erfarenhet. Detta är en utmaning för de nyutbildade ergoterapeuterna.

Tidsbristen ansågs som utmanande av ett par informanter, eftersom det är många barn i kö och ergoterapeuterna har skyldighet att hjälpa alla. Då en av informanterna frågas om vad hen anser vara utmanade vid bedömning av lek i gruppsituation svarade hen att

”...kanske främst det där att det är liksom en situation, kanske en timme som du skall då göra den där bedömningen på.”

Några informanter säger att vissa barn kan vara väldigt blyga och då tar det länge för barnet att våga vara sig självt och leka helt naturligt vid bedömningstillfället, vilket blir utmanade då man inte får en verklig bild av barnets lek.

6.2 Bedömningsmetoder

Ergoterapeuterna säger att observation är den bedömningsmetod de alla använder i sitt arbete då de bedömer barns lek. Några informanter använder sig av någon form av checklista för observationen. Checklistorna som används är antingen utarbetade från engelska till svenska eller har sin grund i ett observationsinstrument. De flesta av informanterna har dock ingen checklista i användning.

” Det är nog mera en fri observation, av att vad de klarar av i de aktiviteter vi gör ”

En lika viktig bedömningsmetod som alla informanter tagit upp att de använder är intervju som metod. För att få en bild av hur barnet leker vill man veta var problematiken syns och intervjuar därför de personer som hör till barnets vardag. Många av informanterna intervjuar föräldrar, syskon, personal på daghemmet och förskolan för att få en helhetsbild. Intervjun sker antingen genom diskussion eller med blanketter av olika slag. En informant lyfter fram att samarbete med barnet i centrum och intervju med barnet blir viktigt och inte får glömmas bort.

Bedömningsinstrument som några informanter tar upp att de ibland använder då de bedömer specifikt leken är TOP (test of playfulness), Chippa (child initiated pretend play assessment) och Knox playscale.

Annat som en informant tar upp i samband med bedömningsmetoder av barns lek är den normala utvecklingen och lekteorier.

”...lekens normala utveckling och hur det kan se ut för barn i specifika åldrar men också att använda sig av olika lekteorier och att de då handlar om barnets normala utveckling parallellt med lekteori...”

6.3 Omgivningens betydelse

Samtliga informanter nämner omgivningen och dess inverkan på bedömningssituationen som en viktig faktor att beakta då man planerar och utför bedömning av lek. Olika miljöer tas upp som exempel, t.ex. skolan, hemmet, mottagning och daghem. Informanterna är eniga om att alla dessa tänkbara miljöer kan ha en inverkan på bedömningsresultatet och leken kan se helt annorlunda ut på daghemmet än på mottagningen.

Med andra ord poängterar informanterna den fysiska omgivningens betydelse och hur valet av omgivning där bedömningen sker inverkar på resultatet. Detta fenomen förklaras med att det exempelvis finns mera stimuli på daghemmet, som också kan ha en negativ inverkan på barnet.

”Det är stor skillnad på att bedöma hemma eller på dagis, t.ex. gruppstorleken, mera stimuli och flera distraktioner på dagis och mera koncentrerat i hemmet”

Några informanter tar även upp den sociala delen av omgivningen, beroende på vilken typ av utmaningar barnet har kan det vara viktigt att se den sociala leken. Ifall bedömningen då sker på mottagningen och den enda sociala interaktionen är med en förälder ger detta inte en rättvis bild av den sociala lekförmågan.

En informant nämner även den kulturella omgivningen som något som man som ergoterapeut måste beakta.

”...barn som kommer från olika kulturella bakgrunder, alla familjer har sina egna familjekulturer och hur man förhåller sig till vad man får göra (leka) i ett hem”

Eftersom det är den kulturella omgivningen som skapar ramarna och reglerna för hurdana lekar barnet leker och vad som är tillåtet i leken är det viktigt att man tänker på detta då man bedömer lek.

6.4 Förbättringsförslag

Under intervjuerna tar samtliga informanter upp förslag på hur man kunde göra bedömningen av lek smidigare och bättre. En aspekt som några informanter poängterar är hur viktigt det skulle vara att ha standardiserade bedömningsinstrument för att bedöma lek. Ifall man har tillgång till standardiserade test anser informanterna att bedömningen skulle bli mer objektiv och relevant.

”Nå de som jag tänker är kanske just om man skulle ha ett instrument så skulle man ju ha någonting konkret o man skulle liksom ha en struktur och ett system för vad man ska se på...”

Ett annat förbättringsförslag som tas upp är att göra bedömningen av lek mera aktivitetsbaserad istället för att fokusera på funktioner och färdigheter. Genom att se på leken som aktivitet får man en mer helhetsmässig bild av barnets styrkor och svagheter även i andra färdigheter än de fysiska som t.ex. exekutiva funktioner, sociala aspekter och fantasi.

Något annat som flera informanter påpekar som ett förbättringsförslag till de nuvarande metoderna är ett bättre samarbete mellan professionella, anhöriga och övriga instanser (t.ex. FPA). Ifall samarbetet fungerar blir det smidigare att bedöma och mindre tid att ödsla på onödig byråkrati och mer tid att sätta på själva bedömningen. Även möjlighet till någon slags uppföljning önskas. Detta kan tolkas som en önskan om mera resurser till terapeuterna. Även möjligheten till att kunna bedöma i olika miljöer tas upp som förbättringsförslag. Genom att träffa barnet under flera tillfällen får man en mer helhetsmässig bild av leken och var problematiken ligger.

En annan aspekt som flera informanter nämner är den egna kompetensen. Ett mer strukturerat och systematiskt arbetssätt skulle förbättra den nuvarande situationen.

Också arbetserfarenhet nämns som en positiv aspekt i intervjuerna. Att inte fastna i sina egna mönster samt att hela tiden utvecklas och lära sig nytt är viktigt för informanterna. De anser att det förbättrar arbetet.

6.5 Det nuvarande bedömningstillfället

En stor del av informanterna far till den miljö där svårigheterna med leken uppstår, oftast är detta grupsituationer, t.ex. på daghemmen. På detta sätt får man även en bild av den sociala delen av leken. Några informanter påpekade att bedömningen sker i grupper i synnerhet om det är ett barn med språkliga svårigheter eller koncentrationssvårigheter.

”...på mottagningen ha vi ju bara lekt då sinsemellan och då blir det ju kanske inte lika naturligt som i en barngrupp...på senare tid i mitt jobb så börja jag själv också gå ut i grupperna, för att jag upplevde att det ger mervärde ändå att se det där barnet i sin miljö där”

Några informanter bedömer leken även för det mesta på mottagningen, där det finns leksaker, spel och olika redskap tillgängliga för barnen. En av informanterna berättade att vid bedömning av lek på mottagningen ligger fokus oftast mer på färdigheterna i leken.

Lekbedömningen kan även ske i hemmamiljön tillsammans med föräldrarna och syskonen eller utomhus, berättar några informanter. En av informanterna menar att det inte finns en miljö där man inte kunde utföra en lekbedömning, hen har t.ex. bedömt barns lek på Hoplop. Bedömningsomgivningen bestäms tillsammans med föräldrarna och barnet, säger informanten.

Alla informanterna anser att det är viktigt att alltid ta barnets personlighet och intressen i beaktande då bedömningstillfällen planeras. Många informanter nämner att barn i behov av särskilt stöd behöver struktur och att de använder bilder för att stöda barnets lek. Samtliga poängterar hur viktigt det är att kunna erbjuda olika redskap och leksaker samt kunna anpassa miljön enligt barnets behov och resurser, en av informanterna ger som ett exempel *”...en del barn kanske tycker om att det blir kaotiskt och barn med koncentrationssvårigheter kanske leker fint så länge de är två...”*.

Leken som bedöms är oftast fri lek, berättar alla informanterna. En av informanterna sa att observation av fri lek är speciellt bra då det handlar om barn som har problem med uppmärksamheten eller språket. Andra typer av lek som bedöms är ledd lek, fantasilek, symbol-lek och strukturerade leksituationer, berättar informanterna.

6.6 Styrkor och resurser i ergoterapeuternas arbete

Informanterna var eniga om att arbetserfarenheten kan underlätta arbetet då man vet vad man skall observera och med vad, samtidigt var några av den åsikten att det kan vara en svaghet då man fastnar i samma rutiner att arbeta.

Alla informanterna var av den åsikten att en resurs i arbetet är att man har tid att besöka daghem/förskola för att bedöma barnet. De flesta gjorde till största delen arbetet ute i daghemsomgivningen medan några informanter kunde göra besök till daghemmet ifall det visade sig att något specifikt behövde kollas upp. Några ansåg att man ska åka t.ex. till daghemmet för att få den riktiga uppfattningen av den normala situationen.

”... de lönar sig att ändå fara ut dit till just den aktivetsmiljön där var barnet befinner sig ...”

En annan resurs som flera av informanterna ansåg som styrka var samarbete i form av multiprofessionellt arbetsteam, samarbete med föräldrar och personal på dagvården/förskolan. En informant berättade att hen ofta förlitar sig till arbetsteamet för att tillsammans samarbeta för att barnet skall få den bästa möjliga vården.

Flera av informanterna uttalade sig att en resurs de använder i sitt arbete som ergoterapeut är att arbeta klientcentrerat och utgående från det enskilda barnets intressen och motivation.

”...en av grundstenarna i ergoterapin är att vi utgår från barnet och vi får inte ut någonting om inte barnet är med, så vi måste hitta metoder att barnet är med på det”

7 RESULTATDISKUSSION

I detta kapitel kommer vi att diskutera våra resultat i förhållande till syftet och frågeställningarna, tidigare forskning och den referensram som vi kopplat vårt arbete till.

7.1 Resultatdiskussion utgående från frågeställningar och syfte

Vårt syfte var att undersöka hur ergoterapeuter bedömer barns lek. Detta för att synliggöra ergoterapeuternas upplevelser av eventuella behov av förändringar i bedömningsförfarandet. Av resultaten framgår hur ergoterapeuterna för tillfället bedömer barns lek och även de styrkor och svagheter de upplever i det nuvarande bedömningsförfarandet. Däremot kan vi konstatera att få ergoterapeuter bedömer lek på en klinisk nivå och det oftast är frågan om observation av andra färdigheter genom lek.

Genom vår första frågeställning ville vi få reda på hur ergoterapeuterna bedömer lek. Av materialet framgår att samtliga deltagare använder observation som metod för bedömning, det framgår att bedömningen oftast sker på daghemmet, även personliga faktorer nämns som en viktig aspekt då man ska bedöma lek. Deltagarna tar också upp styrkor med bedömningsförfarandet, bl.a. kompetens, resurser och vanor. Utgående från det som deltagarna för fram kan man tydligt se att det finns en rådande brist på bedömningsinstrument för just bedömning av lek i sig själv. Detta kan förklaras med exempelvis Stagnittis (2004 s. 3–12) tankar om att bedömningsinstrument för lek inte prioriterats att utvecklas p.g.a. man inte kunnat komma överens om en definition på en allmängiltig nivå.

Den andra frågeställningen vi ville få svar på var hurdana utmaningar ergoterapeuterna upplever med bedömningen. Genom analysen av materialet kom vi fram till att deltagarna upplever flera utmaningar då barns lek bedöms. Deltagarna poängterar bristen på bedömningsinstrument, struktur och tillförlitlighet. Även andra yttre faktorer, så som anhöriga, grupsituationer och andra instanser beskrivs som en utmaning. Orsaken till att dessa utmaningar upplevs kan än en gång kopplas till de faktum att det inte finns be-

dömningsinstrument för just bedömning av lek och därför inte heller någon struktur eller tillförlitlighet i bedömningsförfarandet. Gällande de andra yttre faktorerna som lyfts fram kan man konstatera att ett bättre fungerande samarbete mellan olika instanser och professioner skulle underlätta bedömningsförfarandet.

Den tredje frågeställningen är: ”Hur skulle ett optimalt bedömningsförfarande se ut, då barns lek skall bedömas?” Av materialet framgår att det behövs en mer evidensbaserad bedömning, ett bättre samarbete mellan olika yrkesgrupper och anhöriga samt en tydlig struktur för bedömningen och uppföljningen. Även svaren på denna frågeställning kan kopplas tillbaka till det som vi konstaterat tidigare, att en tydlig struktur behövs samt ett gott samarbete mellan instanser och professionella såväl som anhöriga.

Vi anser att vårt material ger oss svar på våra frågeställningar. Genom analysen av materialet kan man sammanfatta att det finns brister i bedömningsförfarandet gällande både definitionen av lek, redskap för bedömning, kompetens, struktur och resurser. Dessutom finns det en hel del aspekter att förbättra gällande bedömning av barns lek.

7.2 Resultatdiskussion i förhållande till tidigare forskning

Enligt Stagnitti (2004) orsakar den komplexa definitionen av begreppet lek problem då man applicerar den på bedömningen av lek. Att bedöma leken prioriteras inte eftersom man inte kunnat komma fram till en gemensam definition inom ergoterapin. (Stagnitti 2004 s. 3–12) Utgående från det insamlade materialet lyfts samma problematik upp, exempelvis talar en del deltagare om att leken är svår att definiera p.g.a. dess många dimensioner.

Stagnitti (2004) menar även att leken torde bedömas i en autentisk miljö, men att detta inte alltid är möjligt för alla p.g.a. arbetsbelastning och tidsbrist (Stagnitti 2004 s. 8).

Informanternas tankar om omgivningen där leken bedöms understöder Stagnittis forskning.

Lautamo et al. (2005) har utvecklat ett bedömningsinstrument PAGES som fokuserar på bedömning av fri lek i grupsituation på daghem (Lautamo et al. 2005). Trots detta

nämner endast två informanter PAGES under intervjuerna i den bemärkelsen att de inte är insatta i ifrågavarande verktyg.

Utgående från det insamlade materialet förstärks den tidigare forskningen och bakgrunden som tas upp i detta examensarbete. Vi kan konstatera att våra resultat av studien överensstämmer med den forskning som gjorts inom området, dvs. inga märkbara skillnader uppkommer. Ett nytt tema togs dock upp, vilket var bedömningsinstrumentet Ralla. Överlag var intervjuerna sinsemellan rätt så lika och få märkbara skillnader poängterades.

7.3 Resultatdiskussion i förhållande till den teoretiska referensramen

I intervjuerna syns omgivningens, personens, aktivitetens och utförandets betydelse i samtliga delar av resultaten.

Deltagarna lyfter fram vikten av olika omgivningar, och hur omgivningen påverkar leken och barnets aktivitetsutförande både i positiv och negativ bemärkelse. Dessutom nämns den kulturella omgivningen som något som bör beaktas i arbetet. Enligt Christiansen & Baum (2005) är omgivningen något som antingen möjliggör eller hindrar utförandet av aktiviteten. Detta överensstämmer med de resultat vi fått i våra intervjuer gällande omgivningens betydelse. Informanterna tog under intervjuerna upp hur olika omgivningar påverkar bedömningssituationen och hur barnet agerar, speciellt den fysiska omgivningen lyfts fram som en avgörande faktor. Detta kan man överföra på Christiansens & Baums (2005) teori om den byggda omgivningens betydelse för aktivitet och delaktighet. Enligt Christiansen & Baum (2005) är den byggda omgivningen den omgivning som påverkar aktiviteten och delaktigheten mest, vilket i detta fall antingen ger en positiv eller negativ effekt på bedömningen av leken (Christiansen & Baum 2005 s. 249).

Under intervjuerna lyfts det klientcentrerade arbetssättet upp återkommande, deltagarna framhäver detta som en grundsten i arbetet och något centralt som de utgår ifrån. Deltagarna poängterar att de alltid utgår från personen, d.v.s. barnet som bedöms. Både in-

tressen, motivation, färdigheter och förmågor tas i beaktande. Detta kan förknippas med Christiansens & Baums (2005) tankar om personen och hur dessa olika faktorer (psykologiska, kognitiva, spirituella, neurobehavioristiska och fysiologiska) inverkar på aktivitetsutförandet.

I resultaten framkommer att en del informanter lyfter upp aktivitetsperspektivet som något värt att utveckla. Man anser att ergoterapibedömningar för barn i hög grad är inriktade på färdigheter och förmågor. Som ergoterapeuter jobbar vi utgående från aktivitetsperspektivet och därför borde man även då det kommer till bedömning av lek, lägga fokus på aktivitet som helhet och inte enskilda färdigheter. Genom att jobba aktivitetsfokuserat fångar man även upp de färdigheter och förmågor som barnet behöver utveckla. Dagens bedömningsmetoder fokuserar främst på enskilda färdigheter, som t.ex. öga-handkoordination, fin- och grovmotorik eller uppmärksamhet. Ur resultaten uttrycks ett behov eller en önskan om en mer helhetsmässig och aktivitetsfokuserad bedömning, där man istället för att enskilt bedöma olika färdigheter bedömer utgående från aktivitet. I praktiken skulle detta exempelvis kunna kopplas till Lautamos (2012) bedömningsmetod PAGES där man bedömer barnet utgående från fri lek i autentisk miljö.

I materialet ser man en genomgående röd tråd gällande de olika faktorerna som bidrar till aktivitetsutförandet enligt PEOP-modellen. Deltagarna tar upp såväl personliga som omgivningsmässiga aspekter och beskriver bedömningsförfarandet som en helhet vilken binds ihop av dessa faktorer.

8 METODDISKUSSION

I detta kapitel kommer vi att diskutera valet av metod, urvalet, insamlingen av material och analysprocessen. Vi redogör också för allmänna etiska reflektioner kring arbetet.

8.1 Urval

Från början hade vi tänkt samla in deltagare via ett Facebook-inlägg. Vi publicerade inlägg i tre grupper riktade till ergoterapeuter men fick däremot inga svar genom denna metod. I dessa inlägg uppmanade vi eventuella deltagare att ta kontakt per e-post för att

skydda deras identitet. Eftersom ingen svarade via Facebook valde vi att också skicka ut mail till ergoterapeuter som uppfyller inklusionskraven (se bilaga 1).

För att få så många informanter som möjligt hade vi inte någon deadline för att anmäla intresse utan tog till deltagare fram tills vi uppnått det antal vi strävade efter. Vi hade som mål att intervjua tio ergoterapeuter men godkände ett bortfall på ca fyra deltagare. Det slutliga antalet deltagare var sex ergoterapeuter som vi också tidigare ansett vara ett antal som var lämpligt för vårt arbete.

8.2 Insamling av material

Intervjuerna utfördes som enskilda intervjuer, vilket också från början var planen. Orsaken till att vi valde individuella intervjuer var att vi ville gå in på djupet och få höra personernas egna åsikter och erfarenheter. Detta tror vi inte att vi hade fått fram på samma sätt ifall vi t.ex. gjort gruppintervjuer. Då hade deltagarna kanske påverkats av grupptrycket, dessutom hade det varit svårt att hitta en gemensam tid och plats för gruppintervju. Fem av sex intervjuer utfördes traditionellt på en plats som var utvald på förhand medan en intervju hölls via Skype-kontakt. Vi anser inte att Skype-intervjun hade någon inverkan på insamling av data.

Under intervjuerna användes intervjuguide (se bilaga 4) och tanken var att frågorna ställs av en och samma person för att öka tillförligheten. Detta kunde inte förverkligas eftersom den tänkta intervjuaren en gång var sjuk och intervjun hölls då av den annars teknikansvariga. Dock var den ursprungliga intervjuaren närvarande vid intervjun och hade vid behov möjlighet att inflika ifall intervjun hade tagit fel riktning. Eftersom intervjun var semistrukturerad kan följdfrågorna ha varit annorlunda än om det varit samma person i samtliga intervjuer.

I och med att vi valde att spela in intervjuerna med en inspelare kan detta ha inverkat på hur öppna och bekväma informanterna var i intervjusituationen. En del informanter kom på ytterligare svar på frågorna efter att inspelaren stängts av, i dessa fall antecknade vi denna information för hand. Det som sagts utanför inspelningen togs även med i analysen eftersom det var relevant information.

Arbetets tillförlitlighet kan diskuteras eftersom detta är ett kvalitativt arbete. Intervjuguidens frågor har granskats kritiskt och vi anser inte att de är ledande, alltså kan man tala om att arbetet är tillförlitligt till en viss mån. Däremot har ledande frågor använts som följdfrågor eller vid specificering av somliga frågor under intervjun, vilket kan tänkas ifrågasätta arbetets tillförlitlighet. Även det faktum att deltagarna i arbetet var en rätt så homogen grupp, de hade liknande erfarenheter och var alla finlandssvenska, kan påverka tillförlitligheten. Geografiskt sett var deltagarna också i stort sett från samma område, södra Finland.

Genom hela arbetet har vi försökt att tydligt förklara och beskriva arbetsprocessen, som bidrar till att läsaren har möjlighet att se processen som helhet och avgöra dess giltighet. Arbetet strävar efter att ge en så sann bild som möjligt av både processen i sig och själva resultaten, detta exempelvis genom att presentera citat i samband med resultatredovisningen och beskriva de val vi gjort under arbetets gång.

I kvalitativa arbeten talar man om överförbarhet. I detta arbete kan man konstatera att bakgrunden, tidigare forskning, vår referensram och studiens resultat stöder varandra och således kan man tala om att arbetet är överförbart. Däremot är samplet som tidigare nämnts likartat, men detta påverkar inte resultat eftersom tidigare forskning och bakgrund påvisar motsvarande resultat som vi fått.

8.3 Intervjuanalys

Då den inspelade intervjun transkriberades bortföll de icke-verbala budskapen; kroppsspråk, gester, ögonkontakt och tonfall, vilket även är en viktig del av materialet. Vi valde att omskriva i transkriberingen suckar, pauser, skratt och betoningar av ord för att bättre kunna förstå innehållet av intervjuerna och få en bättre grund för analysen. Efter transkriberingen granskades utskriften av de andra skribenterna som lyssnade på inspelningarna och läste igenom dem.

På grund av att examensarbetet skrivs av tre personer, kunde transkriberingen dubbelkollas och intervjuerna analyseras ur flera olika perspektiv, vilket höjer tillförlitligheten av analysen.

Analysen utfördes enligt Jacobsens metod för induktiv innehållsanalys. Alla skribenter läste igenom utskrifterna och plockade ut centrala ämnen på egen hand. Två av utskrifterna var samma för alla för att kunna jämföra om skribenterna analyserar och tolkar transkriberingarna på liknande sätt. Efter detta samlades alla ämnen samman i en tabell (se bilaga 5), där det framkommer meningsenheter, koder, kategorier och teman. Skribenterna valde att utföra analysen på detta sätt, eftersom analysen då utfördes av tre personer, vilket betyder tre olika synsätt. Detta är en av styrkorna i detta examensarbete.

8.4 Etiska reflektioner

Under arbetets gång har vi valt att omskriva våra frågeställningar i den bemärkelsen att vi ursprungligen hade inkluderat grupsituationer i frågeställningarna. Under analysen märkte vi att deltagarna inte har mycket erfarenhet av bedömning i grupsituation och i stället talar de om enskild bedömning. Därför valde vi att ta bort ordet grupsituation från frågeställning ett och två.

Faktorer som kan ha påverkat resultaten är platsen där intervjun ägde rum. En av intervjuerna skedde i hemmamiljö och de andra på deltagarnas arbetsplatser. Det att intervjun skedde i hemmamiljö kan ha en mera avslappnande effekt eller tvärtom. Arbetsplatsen kan påverka intervjusituationen genom att deltagarna eventuellt är mera reserverade. Däremot skedde alla intervjuer på platser som deltagarna själva valt.

Att analysera materialet objektivt kan vara en utmaning då frågeställningarna och våra egna förväntningar på resultaten undermedvetet kan ha styrt våra tankar.

Vi fick även en känsla av att deltagarna hade vissa förväntningar på hur de borde svara på samtliga frågor, detta märktes genom att en del deltagare efter intervjun frågade ifall vi fått de svar vi varit ute efter.

Samtliga informanter deltog frivilligt med en positiv inställning. Somliga deltagare poängterade skilt att de gärna deltar i undersökningen då de ansåg att detta utvecklar deras kompetens och yrkesroll. Även själva ämnet ansågs vara viktigt och deltagarna var glada över att detta ämne tas upp.

9 AVSLUTANDE KOMMENTARER

Avslutningsvis kan vi konstatera att detta examensarbete gett oss en bra grund för framtida arbetsuppgifter inom barnergoterapi och bedömning. Vi har upplevt både för- och nackdelar med att skriva examensarbetet i en grupp på tre personer. En fördel har varit att vi tillsammans stöttat varandra genom processen och en nackdel har varit att hitta gemensam tid att jobba med examensarbetet. Trots motgångar och frustration i arbetets startgropar, kan vi nu se tillbaka på processen och vara nöjda och stolta över det vi åstadkommit. Vi tycker även att vi kunnat bidra med värdefull information för ergoterapeuter ute på fältet och gett dem en möjlighet att få sin röst hörd.

Angående vidare forskning tycker vi att vårt arbete bekräftar den tidigare forskning som gjorts och hoppas att någon åtar sig uppgiften att fortsätta utveckla de förbättringsförslag och önskemål som ergoterapeuterna lyfter fram.

KÄLLOR

- Bryze, C. Kimberly. 2008, Narrative contributions to the play history I: Parham, Diane L. & Fazio, S. Linda. 2008, *Play in occupational therapy for children*, 2 uppl., St. Louis, Missouri: Mosby Elsevier, 459s.
- Bundy, Anita C. 1993, Assessment of play and leisure: Delineation of the problem. *The American Journal of Occupational Therapy*. Vol.47 s. 217–222. Tillgänglig: Sage Hämtad: 25.10.2017
- Bundy, Anita C. 2002, Play theory and sensory integration I: Bundy, Anita C.; Lane, Shelly J. & Fisher Anne G., 2002, *Sensory integration theory and practice*, 2 uppl., F.A. Davis Company, 196s.
- Bundy, Anita C., 2005, Measuring play performance I: Law, Mary; Baum, Carolyn & Dunn, Winnie. 2005, *Measuring Occupational Performance – supporting best practice in occupational therapy*, 2 uppl, USA: SLACK Incorporated, 421 s.
- Case-Smith, Jane & Kuhaneck, Heather Miller. 2008, Play preferences of Typically Developing Children and Children With Developmental Delays Between Ages 3 and 7 years. *OTJR: Occupation, Participation and Health*. Vol.28. Nr.1. s. 19-29. Tillgänglig: Sage Hämtad: 25.10.2017
- Christiansen, Charles H & Baum, Carolyn M. 2005, Person-Environment-Occupation-Performance: An Occupational-based framework for practice I: Christiansen, Charles H; Baum, Carolyn M & Bass-Haugen, Julie. 2005, *Occupational Therapy: Performance, Participation, and Well-being*. Thorofare: Slack incorporated. 653s.
- Christiansen, Charles H. & Townsend Elizabeth A. 2010, An introduction to occupation I: Christiansen, Charles H. & Townsend Elizabeth A., 2010, *Introduction to occupation- The art and science of living*, 2 uppl., Pearson, New Jersey, s.1–34
- Dalen, Monica. 2008. *Intervju som metod*, Malmö: Gleerups Utbildning AB, 144s.
- Finlands ergoterapeutförbund rf. 2014, *Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa Arvioinnin lähtökohdat ja suosituksset*. 26 s. Tillgänglig: http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/2411/toi_arviointijulkaisu.pdf Hämtad 5.9.2018
- Henricson, Maria. 2016, *Vetenskaplig teori och metod- från idé till examination inom omvårdnad*. Lund: Studentlitteratur AB, 590s.
- Henry, Alexis. 2008, Assessment of play and leisure in children and adolescents I: Parham, Diane L. & Fazio, S. Linda. 2008, *Play in occupational therapy for children*, 2 uppl., St. Louis, Missouri: Mosby Elsevier, 459s.
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2012, *Förståelse, beskrivning och förklaring - introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB, 327 s.
- Knox, Susan. 2008, Development and current use of the revised Knox preschool play scale I: Parham, Diane L. & Fazio, S. Linda. 2008, *Play in occupational therapy for children*, 2 uppl., St. Louis, Missouri: Mosby Elsevier, 459s.
- Knox, Susan. 2010, Play I: Case-Smith, Jane & O'Brien, Jane. 2010, *Occupational therapy for children*, 6 uppl., Maryland Heights, Missouri: Mosby Elsevier, 857s.
- Kramer, Paula; Luebben, Aimee J & Hinojosa, Jim. 2010 Contemporary Legitimate Tools of Pediatric Occupational Therapy I: Kramer, Paula & Hinojosa, Jim. 2010, *Frames of references for Pediatric Occupational Therapy*, 3 uppl., Lippincott Williams & Wilkins, 602s.

- Krumlinde-Sundholm, Lena. 2016, Bedömningsinstrument för kartläggning och utvärdering I: Eliasson, Ann-Christin; Lidström, Helene & Peny-Dahlstrand, Marie. 2016, *Arbetsterapi för barn och ungdom*, Lund: Studentlitteratur AB, 340s.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. 2014, Den kvalitativa forskningsintervjun. 3 uppl., Lund: Studentlitteratur. 412s.
- Lautamo, Tiina. 2012, *Play Assessment for Group Settings. Validating a Measurement Tool for Assessment of Children's Play Performance in the Day-Care Context*. University of Jyväskylä. 134 s. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/40444> Hämtad 28.11.2017
- Lautamo, Tiina; Kottorp, Anders & Salminen Anna-Liisa. 2005, Play assessment of group settings: A pilot study to construct an assessment tool. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*. Vol. 12. nr. 3. s. 136–144. Tillgänglig: EBSCO Hämtad: 25.10.2017
- Lautamo Tiina & Heikkilä Maija. 2011a, Inter-rater reliability of play assessment of group setting, *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*. Vol. 18. nr. 1. s. 3–10. Tillgänglig: EBSCO Hämtad: 25.10.2017
- Lautamo Tiina; Laakso Marja-Leena; Aro, Tuija; Ahonen, Timo & Törmäkangas Kari. 2011b, Validity of the Play Assessment for Group Settings: AN evaluation of differential item functioning between children with specific language impairment and typically developing peers. *Australian Journal of Occupational Therapy*. Vol. 58 s.222–230 Tillgänglig: EBSCO Hämtad: 20.11.2017
- Lindqvist, Pia; Kroksmark, Ulla; Andersson, Britt-Mari & Wallerius Ulla. 2016, Lek för barn med flerfunktionsnedsättning I: Eliasson, Ann-Christin; Lidström, Helene & Peny-Dahlstrand, Marie. 2016, *Arbetsterapi för barn och ungdom*, Lund: Studentlitteratur AB, 340 s.
- Medlineplus. 2017, Medical encyclopedia. Tillgänglig: <https://medlineplus.gov/attentiondeficithyperactivitydisorder.html> Hämtad: 29.10.2017
- Mulligan, Shelley. 2003, Occupational Therapy Evaluation for Children, a pocket guide. Philadelphia; Lippincott Williams & Wilkins, 342s.
- Nationalencyklopedin. 2017, Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/lek> Hämtad: 30.11.2017
- Nettelbladt, Ulrika; Samuelsson, Christina, Sahlén & Hansson, Kristina. 2007, Språkstörning hos barn utan andra funktionshinder. I: Hartelius, Lena; Ulrika Nettelbladt & Hammarberg, Britta. 2007, *Logopedi*. Lund: Studentlitteratur. 540s.
- Parham, L. Diane, 2008, Play and occupational therapy I: Parham, L. Diane & Fazio, Linda S., 2008, *Play in occupational therapy for children*, 2 uppl., Missouri: Mosby elsevier, 461s.
- Researchgate, 2005. Tillgänglig: https://www.researchgate.net/figure/277024260_fig3_FIGURE-3-Person-Environment-Occupation-Performance-Model-Source-Christiansen-Baum Hämtad: 30.11.2017
- Stagnitti, Karen. 2004, Understanding play: The Implications for play assessment. *Australian Journal of Occupational Therapy*. Vol.51 nr.1. s.3–12 Tillgänglig: Google Scholar Hämtad: 3.12.2017
- Sturgess, Jennifer L. 1997. Current trend in Assessing Children's play. *British Journal of Occupational Therapy*. Vol 60 nr. 9 s. 410–414 Tillgänglig: Sage Hämtad: 28.11.2017

- Sturges, Jennifer. 2009, Play as child-chosen activity I: Stagnitti, Karen & Cooper, Rodney. 2009, *Play as Therapy – Assessment and Therapeutic interventions*, London: Jessica Kingsley Publishers, 240s.
- Tenk. 2012, Forskningsetiska delegationen, 2012. *God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från god vetenskaplig praxis i Finland*. Tillgänglig: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf Hämtad: 1.12.2017
- Wilkes-Gillan, Sarah; Bundy, Anita; Cordier, Reinie; Lincoln, Michelle & Chen, Yu-Wei. 2016, A Randomised Controlled Trial of a PlayBased Intervention to Social Play Skills of Children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD). *PLoS ONE*. Vol. 11 nr.8 s. 1–22. Tillgänglig: EBSCO. Hämtad 29.10.2017

BILAGOR

Bilaga 1 Informationsbrev

12.12.2017

Ergoterapeuter sökes!

Jobbar Du med bedömning av barns lek i gruppsituation? Har någon av Dina klienter ADHD eller SLI? Jobbar Du inom Nyland och talar svenska? Tag kontakt!

Vi är tre studerande vid Yrkeshögskolan Arcada som skriver examensarbete om bedömning av lek hos barn med ADHD eller SLI. Examensarbetet är ett projekt i samarbete med Tiina Lautamo (överlärare, JAMK) och hennes bedömningsinstrument PAGES. Syftet med examensarbetet är att undersöka hur ergoterapeuter bedömer barns lek i gruppsituation. Detta för att synliggöra ergoterapeuternas upplevelser av eventuella behov av förändringar i bedömningsprocessen. Metoden för examensarbetet är semistrukturerad intervju.

Ifall Du känner dig träffad och har jobbat minst tre år som ergoterapeut med barn, tag gärna kontakt via e-post för att eventuellt delta i intervju. Deltagande är frivilligt och inte bindande. Vi söker efter ca 10 ergoterapeuter. Efter kontakt via e-post skickar vi ut mera information och detaljer till Dig.

Mvh.

Annette Saaristo, Catrine Flythström och Siri Kosonen

Epost:

annette.saaristo@arcada.fi

catrine.flythstrom@arcada.fi

siri.kosonen@arcada.fi

P.S. Sprid gärna informationen till dina kollegor!

Bilaga 2 Följebrev

Bästa ergoterapeut! (datum)

Vi tackar för ditt intresse för vårt examensarbete. Vi är tre ergoterapistuderande som skriver vårt examensarbete om bedömning av barns lek. I denna intervjustudie vill vi höra Dina åsikter om bedömning av lek hos barn med ADHD eller SLI (behöver ej vara diagnostiserad). Examensarbetet är ett projekt i samarbete med Tiina Lautamo (överlärare, JAMK) och hennes bedömningsinstrument PAGS, men inget krav på att ha använt detta instrument i ert arbete.

Vi önskar intervjua ca 10 utbildade ergoterapeuter som jobbat med barn i minst 3 år. Ett krav är att Du ska ha bedömt barns lek i åldern 3–7 år och talar svenska. Helst ska Du även ha jobbat med barn som har ADHD eller SLI.

Syftet med examensarbetet är att undersöka hur ergoterapeuter bedömer barns lek för att synliggöra ergoterapeuternas upplevelser av eventuella behov av förändring i bedömningsprocessen. Metoden för datainsamlingen är alltså semi-strukturerad intervju, som kommer att spelas in och transkriberas för att sedan analyseras och kodalas. Intervjun kommer att följa en intervjuguide som fokuserar på vissa teman. Dessa teman är kopplade till våra forskningsfrågor som lyder:

- Hur bedömer ergoterapeuterna lek i gruppsituation?
- Hurdana utmaningar upplever ergoterapeuterna med att bedöma lek i gruppsituation?
- Hur skulle ett optimalt bedömningsförfarande se ut, då barns lek skall bedömas?

Det är frivilligt att delta och man är helt anonym. Materialet kommer att förstöras. Det är tillåtet att avbryta deltagandet när som helst men då har skribenterna lov att använda det redan insamlade materialet för examensarbetet.

Vi räknar med att intervjun tar ca en timme. Intervjun sker i januari/februari och äger rum på överenskommen plats eller vid behov via Skype.

Tag gärna kontakt per e-post om ni önskar mera information om intervjun eller studien.

Catrine Flythström

Siri Kosonen

Annette Saaristo

catrine.flythstrom@arcada.fi

siri.kosonen@arcada.fi

annette.saaristo@arcada.fi

Examensarbetet handleds av Heidi Peri, lektor i ergoterapi.

heidi.peri@arcada.fi

Bilaga 3 Samtycke till intervjun

(Datum)

Samtycke till intervjun

Jag ger samtycke till mitt deltagande i Catrine Flythströms, Siri Kosonens och Annette Saaristos examensarbete. Jag är medveten om syftet med examensarbetet och att intervjumaterialet kommer att spelas in och sedan transkriberas. Informationen som samlas in genom intervju kommer endast att användas i ovannämnda studerandes examensarbete och därefter förstöras. Jag är medveten om att deltagande är frivilligt och anonymt samt att jag har rätt att avbryta deltagande när som helst. Ifall deltagande avbrutits har skribenterna rätt att använda det redan insamlade materialet för examensarbetet.

Jag vill delta i intervjun

Jag vill **inte** delta i intervjun

Underskrift och namnförtydligande

Ort och datum

Bilaga 4 Intervjuguide

Inledande frågor

Öppen spontan fråga /beskrivande t.ex. berätta om dina erfarenheter?

(Hur vanligt är det att bedöma barns lek?)

Har du bedömt barn med ADHD/SLI eller likande problematik?

- Hur länge har du jobbat som ergoterapeut?
- På vilket/vilka områden har du jobbat?
- Hur länge har du jobbat med barn?

Hur bedömer ergoterapeuterna lek i grupsituation?

1. Vad är den vanligaste bedömningsmetoden som du använder?
 - Om instrument → Vilka?
 - Om observation →
I vad grundar du era observationer?
 - Checklista?
 - Modell?
 - Annat?
2. Hur beaktar du omgivningen då du bedömer lek i grupsituation?
 - Sociala omgivningen?
 - Byggda omgivningen?
 - Kulturella omgivningen?
3. Hur tar du de personliga faktorerna hos barnet i beaktande då du planerar bedömningen av lek och bedömer?
 - Kognitiva – ex. Språklig förmåga, uppmärksamhet
 - Psykiska – ex. Personlighet, motivationen
 - Neurobehavioristiska – eventuella sensoriska problem, koordination (så-
dant som diagnosen eventuellt medför?)
 - Fysiska
4. Hur tar du hänsyn till valet av aktiviteten i bedömningssituationen, d.v.s. hur väljer du vilken typ av lek som ska bedömas?
 - Fri lek
 - Grupplek
 - Ledda lekar
 - Fantasilekar
 - Osv.

Hurdana utmaningar upplever ergoterapeuterna med att bedöma lek i grupsituation och hur hanteras i så fall dessa utmaningar?

1. Vad tycker du att är utmanande vid bedömning av barns lek i grupsituationer?
 - Vad gör det utmanade?
 - Varför?
2. Ifall det finns utmaningar i bedömningen av barns lek, hur hanterar du dessa i så fall?
 - Har du några konkreta exempel?
 - I hurdana situationer har dessa uppkommit?
3. Tycker du att det finns tillräckligt med bedömningsinstrument som bedömer lek?
 - Vad anser du att är brister i de nuvarande bedömningsinstrumenten för lek?
4. Anser du att den nuvarande bedömningsmetoden beaktar omgivningen tillräckligt?
5. Hur väl fångar de nuvarande bedömningsmetoderna upp personen (t.ex. ??)?
 - T.ex. kognitiva förmågor, sociala förmågor,
6. Hur väl mäter bedömningsmetoder utmaningar i själva aktivitetsutförandet?
 - T.ex. initiativtagande, följer regler,
7. Känner du att du har tillräckliga resurser för att bedöma lek på ett tillförlitligt sätt?
 - Om inte → varför?
 - Hurdana resurser?
8. Vad avgör var/ i vilken miljö du bedömer barnet?
 - T.ex. tid/barnets diagnos/arbetsgivaren??

1. Hur skulle ett optimalt bedömningsförfarande se ut, då barns lek skall bedömas?

2. Vad skulle du vilja ändra på gällande bedömningen av barns lek?
 - T.ex. mera tid/ assistans/ bättre instrument?
3. Hur skulle man i praktiken kunna uppfylla de förändringarna?

4. På vilket sätt skulle man bättre kunna beakta personen i bedömningsförfarandet då barns lek bedöms?
 - T.ex. om barnet har koncentrationssvårigheter, aggressiv, ”vild”, språksvårigheter?
5. Hur viktigt är omgivningen då man bedömer barns lek?
6. Hur stor betydelse har omgivningen på bedömningsmetoden?
 - ?
7. Hur skulle man kunna inkludera barnet i själva valet av (lek)aktivitet som ska bedömas?

Bilaga 5 Analystabell

<i>Tema</i>	<i>Kategori</i>	<i>Kod</i>	<i>Meningsenhet</i>
Upplevelser av utmaningar	Brist på bedömningsinstrument	Saknar bedömningsinstrument som bedömer just lek	<i>”Problematiskt är väl nog kanske det att vi inte har någonting instrument att använda på det sättet”</i>
	Yttre faktorer	Grupsituationer skapar utmaningar för att andra personer kan påverka bedömningssituationen	
		Betalningsförbindelser och andra insatser styr jobbet	
		Föräldrar och närstående	
	Den egna kompetensen och yrkeskunnigheten	Hur ergoterapeuterna definierar lek och vad de anser vara väsentligt	
		Att inte hinna stanna och reflektera över vad man egentligen gör/bedömer	

	<p>Tid</p> <p>Personliga faktorer</p>	<p>Arbetserfarenhet</p> <p>Många barn i kö och skyldighet att hjälpa alla</p> <p>Nivån på leken</p> <p>Barnets personliga egenskaper</p>	
Bedömningsmetoder	<p>Observation</p> <p>Checklista</p> <p>Intervju</p> <p>Annat</p> <p>Bedömningsinstrument</p>	<p>Barnet</p> <p>Föräldrar</p> <p>Dagvårds- och förskolepersonal</p> <p>Normala utvecklingen</p> <p>Lekteori</p> <p>TOP, test of playfulness</p> <p>KNOX playscale</p>	<p><i>”...lekens normala utveckling och hur det kan se ut för barn i specifika åldrar men också att använda sig av olika lekteorier och att de då handlar om barnets normala utveckling parallellt med lekteori främst”</i></p>

<p>Omgivningens betydelse</p>	<p>Fysiska</p> <p>Sociala (Societala)</p> <p>Kulturella</p>	<p>Var sker bedömningen?</p> <p>Andra barn och vuxna påverkar bedömningssituationen</p> <p>Vanor, normer och regler inom familjen</p>	<p><i>”Det är stor skillnad på att bedöma hemma eller på dagis, t.ex. gruppstorleken, mera stimuli och flera distraktioner på dagis och mera koncentrerat i hemmet”</i></p>
<p>Förbättringsförslag</p>	<p>Instrument</p> <p>Aktivitetsbaserat</p> <p>Samarbete</p>	<p>Flera standardiserade bedömningsinstrument för att bedöma lek på en objektiv nivå önskas</p> <p>Bedömningen utgå från aktiviteten istället för färdigheten</p> <p>Samarbete med föräldrar och andra professionella/instanser</p>	<p><i>”Nå de som jag tänker är kanske just om man skulle ha ett instrument så skulle man ju ha någonting konkret o man skulle liksom ha en struktur och ett system för vad man ska se på”</i></p>

	<p>Resurser</p> <p>Egna kompetensen</p> <p>Bedömning i olika miljöer</p>	<p>Uppföljning</p> <p>Mera struktur och ett systematiskt tillvägagångssätt</p> <p>Flera tillfällen, olika typer av lek</p>	
<p>Bedömningstillfället (nu)</p>	<p>Omgivningen</p> <p>Personliga faktorer</p> <p>Aktiviteten/leken</p>	<p>Val av var bedömningen ska ske</p> <p>Hur ergoterapeuterna beaktar barnet i bedömningssituationen</p> <p>Vilken typ av lek ska bedömas</p>	<p><i>”...på mottagningen ha vi ju bara lekt då sinsemellan och då blir det ju kanske inte lika naturligt som i en barngrupp...på senare tid i mitt jobb så börja jag själv också gå ut i gruppen, för att jag upplevde att det ger mer värde ändå att se det där barnet i sin miljö där”</i></p>

<p>Styrkor och resurser i ergoterapeuternas arbete</p>	<p>Arbetsfarenhet</p> <p>Resurser</p> <p>Klientcentrerat arbetssätt</p>	<p>Underlättar arbetet</p> <p>Mångprofessionellt samarbete</p> <p>Tid att göra besök på t.ex. dagis</p>	<p><i>”...en av grundstenarna i ergoterapin är att vi utgår från barnet och vi får inte ut någonting om inte barnet är med, så vi måste hitta metoder att barnet är med på det”</i></p>
---	---	---	---